

راهنمای

یاددهی یادگیری،

کلید گنج مدرسه

در مقالات هفت شماره گذشته به تعریف تربیت، حیات طیبه، برنامه‌ریزی سه وجهی از سند تحول، رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی، الگوی هدف‌گذاری، مفهوم حوزه‌های تربیت و یادگیری از برنامه درسی ملی و تأثیر آن‌ها بر کار خود پرداختیم. نوبتی هم که باشد اکنون نوبت به راهنمای یاددهی یادگیری رسیده است. همکار خوش‌فکری تعریف می‌کرد که برای ارتقای سواد خواندن در دانش‌آموزان پایه هفتم یا هشتم طرح درسی دارد به نام «نقشه گنج». او می‌گفت که به دانش‌آموزان کلاس خود می‌گوید گنجی در مدرسه پنهان شده؛ سپس نقشه‌ای در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد و آن‌ها باید با خواندن نقشه، درک، تفسیر و اجرای دستورالعمل‌های آن، گنج مورد نظر را پیدا کنند. آنگاه به دانش‌آموزان فرصت می‌دهد آنچه را که در جایی از مدرسه پنهان کرده است پیدا کنند. او برای این کار راهنماد حل مسئله را برای آموزش انتخاب کرده است.

دکتر میترا دانشور

ذی‌صلاح در استخراج آن هستید.

اصول حاکم بر انتخاب راهنمای یاددهی

۱. امکان درک و تفسیر پدیده‌ها، وقایع و روابط را در موقعیت‌های واقعی زندگی تدارک ببینید، به‌گونه‌ای که شرایط را برای درک و تصمیم‌گیری در مورد مسائلی که دانش‌آموزان در موقعیت‌های مختلف با آن مواجه می‌شوند با رعایت نظام معیار اسلامی فراهم کند. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۴۰)

تأکیدات

● امکان درک و تفسیر پدیده‌ها، وقایع و روابط را تدارک ببینید؛

ناکارآمد مدفون می‌شوند. اگر عناوین و کتاب‌های درسی را ابزاری برای استخراج این گنج‌ها بدانیم حتماً راهنمای یاددهی یادگیری اقدام برای کشف گنج و خارج کردن آن از محل مدفون یا مخفی شده است. برنامه درسی ملی نیز در همه عناصر خود از جمله «اصول حاکم بر انتخاب راهنمای یاددهی یادگیری» به کشف این گنج توجه داشته است. بیایید با یکدیگر این اصول را که در صفحات ۴۰ و ۴۱ به شرح زیر بیان شده است از منظر اقدام برای کشف گنج بررسی کنیم. یادآوری می‌کنم که شما، هم خودتان به این گنج دسترسی دارید و هم مهم‌ترین مرجع ذی‌ربط و

حال شما فرض کنید اگر گنجی در مدرسه پنهان شده باشد و مدیر مدرسه، شما و سایر همکارانتان از آن باخبر باشید. آنگاه چه می‌کنید؟ شاید:

- خودتان دست به استخراج بزنید،
 - مراجع ذی‌ربط و ذی‌صلاح را خبر کنید؛
 - دست روی دست بگذارید و هیچ‌کاری نکنید.
- انتخاب گزینه سوم بعید به نظر می‌رسد. وجود گنج در مدرسه یک فرض نیست، بلکه یک واقعیت است. گنجی از توانایی‌ها و استعدادها که به جای استخراج شدن در نظام آموزشی، زیر انبوهی از اطلاعات کارآمد یا

● امکان درک و تفسیر پدیده‌ها، وقایع و روابط را در موقعیت‌های واقعی زندگی تدارک ببیند؛
● امکان درک و تفسیر پدیده‌ها، وقایع و روابط را به گونه‌ای که شرایط را برای درک و تصمیم‌گیری در مورد مسائلی که دانش‌آموزان در موقعیت‌های مختلف با آن مواجه می‌شوند فراهم کند؛
● امکان درک و تفسیر پدیده‌ها، وقایع و روابط را برای درک و تصمیم‌گیری در مورد مسائل موقعیت‌های مختلف زندگی با رعایت نظام معیار اسلامی فراهم کند.

۲. انگیزه دانش‌آموزان را از طریق کاوشگری در تلاش مداوم برای یافتن پاسخ پرسش‌هایی درباره پدیده‌ها، وقایع و روابط آن‌ها شکوفا و تقویت کند. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۴۰)

تأکیدات

● انگیزه دانش‌آموزان را تقویت کند؛
● انگیزه دانش‌آموزان را از طریق کاوشگری شکوفا و تقویت کند؛
● انگیزه دانش‌آموزان را از طریق تلاش مداوم برای یافتن پاسخ پرسش‌های شکوفا و تقویت کند؛
● انگیزه دانش‌آموزان را از طریق تلاش مداوم برای یافتن پاسخ پرسش‌هایی درباره پدیده‌ها، وقایع و روابط آن‌ها شکوفا و تقویت کند.

۳. امکان درک و تفسیر قوانین کلی حاکم بر هستی و رابطه‌های علت و معلولی یا وابستگی پدیده‌ها را همراه با افزایش بصیرت در دانش‌آموزان فراهم کند. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۴۰)

تأکیدات

● امکان درک و تفسیر قوانین کلی حاکم بر هستی را در دانش‌آموزان فراهم کند؛
● امکان درک و تفسیر رابطه‌های

علت و معلولی یا وابستگی پدیده‌ها را در دانش‌آموزان فراهم کند؛
● امکان افزایش بصیرت را در دانش‌آموزان فراهم کند.

۴. فرصت‌هایی را تدارک ببیند که شایستگی‌های کسب شده در فواصل زمانی توسط دانش‌آموز مرور و تصمیماتی برای تعدیل، بازنگری یا ادامه مسیر یادگیری توسط او اخذ شود. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۴۰)

تأکیدات

● فرصت‌هایی را تدارک ببیند که شایستگی‌های کسب شده در فواصل زمانی توسط دانش‌آموز مرور شود؛
● فرصت‌هایی را تدارک ببیند که تصمیماتی برای تعدیل، بازنگری یا ادامه مسیر یادگیری توسط او اخذ شود. به سخن دیگر، فرصت خودارزیابی، فراشناخت و خودتنظیمی را برای او فراهم کند.

۵. فرصت لازم برای پیوند نظر و عمل، تلفیق دانش و تجربیات پیشین با یادگیری جدید را به صورت یکپارچه و معنادار جهت تحقق ظرفیت‌های وجودی دانش‌آموزان و توسعه شایستگی‌ها فراهم کند. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۴۰)

تأکیدات

● فرصت لازم برای پیوند نظر و عمل را فراهم کند؛
● فرصت لازم برای تلفیق دانش و تجربیات پیشین با یادگیری‌های جدید را به صورت یکپارچه و معنادار فراهم کند؛

● فرصت لازم جهت تحقق ظرفیت‌های وجودی دانش‌آموزان و توسعه شایستگی‌ها فراهم کند.

۶. با بهره‌مندی فزون‌تر از روش‌های

فعال، خلاق و تعالی‌بخش^۱ و با سازمان‌دهی نوآورانه و خلاق فرایند جمع‌آوری و انباشت حقایق، زمینه ساختن علم و معرفت را فراهم نماید. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۴۰)

تأکیدات

● زمینه ساختن علم و معرفت را فراهم می‌نماید؛
● با بهره‌مندی فزون‌تر از روش‌های فعال، خلاق و تعالی‌بخش، زمینه ساختن علم و معرفت را فراهم می‌نماید؛

● با سازمان‌دهی نوآورانه و خلاق فرایند جمع‌آوری و انباشت حقایق، زمینه ساختن علم و معرفت را فراهم نماید.

۷. صرفاً به انتقال دانش محدود نشده بلکه زمینه تولید علم از سوی دانش‌آموزان را با تأکید بر مشارکت آنان در مفهوم، تدارک ببیند. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۴۰)

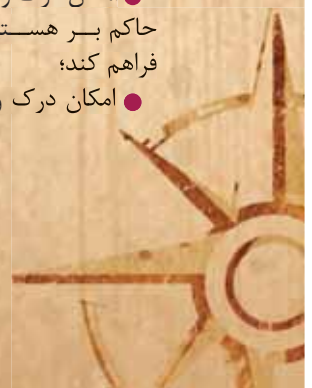
تأکیدات

● صرفاً به انتقال دانش محدود نیست؛
● زمینه تولید علم از سوی دانش‌آموزان را فراهم می‌سازد؛
● زمینه تولید علم از سوی دانش‌آموزان را با تأکید بر مشارکت آنان در تولید مفهوم، تدارک می‌بیند.

۸. زمینه تعامل مؤثر دانش‌آموزان را با معلم، همسالان و انواع محیط‌های یادگیری فراهم کند. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۴۱)

تأکیدات

● زمینه تعامل مؤثر دانش‌آموزان با معلم را فراهم می‌کند؛
● زمینه تعامل مؤثر دانش‌آموزان با همسالان را فراهم می‌کند؛
● زمینه تعامل مؤثر دانش‌آموزان با

«درک و تفسیر پدیده‌ها، وقایع، روابط، تصمیم‌گیری در مورد مسائل موقعیت‌های مختلف زندگی، کاوشگری و یافتن پاسخ پرسش‌ها، درک و تفسیر قوانین کلی حاکم بر هستی و درک و تفسیر رابطه‌های علت و معلولی، مرور و تصمیم‌گیری برای تعدیل، بازنگری یا ادامه مسیر یادگیری (فراشناخت)، پیوند نظر و عمل، تولید علم، تعامل مؤثر، بهره‌گیری از فناوری».

برای دستیابی دانش‌آموزان به چنین شایستگی‌هایی، شما کدام راهبردها را برای یاددهی یادگیری مناسب می‌دانید؟
 ● راهبردهایی که بر انتقال دانش تمرکز دارد یا راهبردهایی که بر ساختن دانش تمرکز دارد؟

● راهبردهایی که بر فرد تمرکز دارد یا راهبردهایی که بر گروه، مشارکت و همیاری تمرکز دارد؟

● راهبردهایی که بر مفاهیم تمرکز دارند یا راهبردهایی که بین ارائه مفاهیم و روش‌های یک رشته علمی تعادل برقرار می‌سازند؟

● راهبردهایی که فقط به کتاب درسی توجه دارند یا راهبردهایی که انواع فناوری‌ها را به خدمت می‌گیرند؟
 ● راهبردهایی که...

یک بار فارغ از محدودیت‌های زمان، مکان و امکان به این موضوع بیندیشید. بار دوم با در نظر گرفتن محدودیت‌های زمان، مکان و امکان به موضوع بیندیشید. بار سوم سعی کنید برای رفع برخی محدودیت‌ها راهکار پیدا کنید. تجربیات خود را در این باره برای به اشتراک گذاشتن به نشانی رشد معلم ارسال کنید.

*پی‌نوشت‌ها

۱. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، آذرماه ۱۳۹۰، ص ۲۷

*منابع

۱. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، اسفند، ۱۳۹۱، صص ۴۰ - ۴۱.
 ۲. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، شورای عالی آموزش و پرورش، آذر ماه ۱۳۹۰، ص ۲۷.

دانش‌آموز را فراهم می‌کند؛

● زمینه بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین توسط معلم را فراهم می‌کند؛

● زمینه بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین توسط دانش‌آموز را فراهم می‌کند.

با این تفصیل، نمونه بیان شده در ابتدای مقاله تا چه اندازه با این اصول هماهنگی دارد؟ اگر این تأکیدات را به‌عنوان گزاره‌های یک جدول ارزیابی استفاده کنیم فرایندهای یاددهی یادگیری در کلاس درس چه امتیازی کسب می‌کنند؟

اگر حداقل افعال این اصول و گزاره‌ها را، که انتظارات عملکردی از دانش‌آموز است، در نظر بگیریم نظام آموزشی کشورمان چه امتیازی کسب می‌کند؟

محیط اجتماعی را فراهم می‌کند؛

● زمینه تعامل مؤثر دانش‌آموزان با محیط طبیعی را فراهم می‌کند؛

● زمینه تعامل مؤثر دانش‌آموزان با محیط فناورانه را فراهم می‌کند.

۹. زمینه بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین آموزشی را فراهم نماید و استفاده از آن‌ها را با نگاه تقویتی و تکمیلی یا توانمندسازی (نه نگاه جایگزینی و واگذاری) دنبال کند. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱: ۴۱)

تأکیدات

● زمینه بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین آموزشی توسط معلم را فراهم می‌کند؛

● زمینه بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین آموزشی توسط